Οικονομικής Κοινότητας, δεν περιέχει κριτήρια, βάσει των οποίων θα μπορούσε να κριθεί αν ένα εθνικό τηλεοπτικό μονοπώλιο συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο.

6. Όταν ένα κράτος μέλος επικαλείται τις διατάξεις του άρθρου 56 σε συνδυασμό προς το άρθρο 66 της Συνθήκης, για να δικαιολογήσει, για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας και δημοσίας υγείας, μια ρύθμιση τέτοια που μπορεί να παρακωλύσει την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, η δικαιολόγηση αυτή, η οποία προβλέπεται από το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να ερμηνεύεται με γνώμονα τις γενικές αρχές του δικαίου και ιδίως τα θεμελιώδη δικαιώματα. Έτσι, η αμφισβητούμενη εθνική ρύθμιση μπορεί να υπαχθεί στις εξαιρέσεις που προβλέπουν οι προαναφερθείσες διατάξεις μόνον αν είναι σύμφωνη με τα θεμελιώδη δικαιώματα, για τον σεβασμό των οποίων μεριμνά το Δικαστήριο. Προκειμένου περί τηλεοπτικής ρυθμίσεως, αυτό σημαίνει ότι πρέπει να εκτιμάται υπό το πρίσμα της αρχής της ελευθερίας εκφράσεως, η οποία κατοχυρώνεται με το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ως γενική αρχή του δικαίου, για την τήρηση του οποίου μεριμνά το Δικαστήριο.

ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση C-260/89 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. *Νομικό πλαίσιο*

1. Κατά το άρθρο 15 του ελληνικού Συντάγματος του 1975, η ραδιοφωνία και η τηλεόραση τελούν υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους, σκοπούν δε στην αντικειμενική και επί ίσοις όροις μετάδοση πληροφοριών και ειδήσεων, ως και προϊόντων του λόγου και της τέχνης· κατά το ίδιο άρθρο, πρέπει πάντως να διασφαλίζεται η επιβαλλόμενη από την κοινωνική τους αποστολή και την πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας ποιοτική στάθμη των εκπομπών.

2. Η Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση — Ανώνυμη Εταιρία (στο εξής: ΕΡΤ), δημόσια επιχείρηση τελούσα υπό τον έλεγχο και την εποπτεία του κράτους, ιδρύθηκε με τον νόμο 1730/1987 (*Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, τεύχος Α, αριθ. 145, της 18.8.1987, σ. 144).

Η ΕΡΤ περιλαμβάνει την Ελληνική Τηλεόραση (ΕΤ 1 και ΕΤ 2), την Ελληνική Ραδιοφωνία, το Ινστιτούτο Οπτικοακουστικών Μέσων, καθώς και την Εταιρία Παραγωγής και Εμπορίας Εκπομπών και Προγραμμάτων Ραδιοτηλεόρασης ΕΡΤ.

* Γλώσσα διαδικασίας: η ελληνική.

Το άρθρο 2, παράγραφοι 1 έως 3, του νόμου 1730/1987, ορίζει:

« 1. Σκοπός της ΕΡΤ ΑΕ είναι η οργάνωση, εκμετάλλευση και ανάπτυξη της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, καθώς και η συμβολή της, με τα μέσα αυτά: α) στην ενημέρωση, β) στη μόρφωση και γ) στην ψυχαγωγία του ελληνικού λαού. Η ΕΡΤ ΑΕ δεν επιδιώκει την απόκτηση κέρδους.

2. Στην ΕΡΤ ΑΕ εκχωρείται από το κράτος αποκλειστικό ραδιοτηλεοπτικό προνόμιο για κάθε δραστηριότητα που συντελεί στην εκπλήρωση του σκοπού της. Αυτό το προνόμιο είναι αναπαλλοτρίωτο και περιλαμβάνει ιδίως:

α) την εκπομπή κάθε είδους ήχων και εικόνων από οποιοδήποτε σημείο του εδάφους, της θάλασσας και του αέρα της χώρας, με τις μεθόδους της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, που προορίζονται για λήψη, είτε γενική είτε με ειδικά κλειστά ή ενσύρματα ή άλλης οποιασδήποτε μορφής κυκλώματα·

β) την εγκατάσταση σταθμών της υπηρεσίας ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, δηλαδή πομπών, αναμεταδοτών, επίγειων σταθμών αναμετάδοσης μέσω δορυφόρου, ενσύρματων κυκλωμάτων, καλωδιακών μεταδόσεων γενικά με κάθε τεχνική μέθοδο και εφαρμογή τεχνολογίας που συντελεί στη μετάδοση ήχου και εικόνας, που προορίζονται για λήψη από το κοινό.

3. Η ΕΡΤ ΑΕ παράγει και εκμεταλλεύεται με οποιοδήποτε τρόπο ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, δημιουργεί μεταποιητικές μονάδες παραγωγής κάθε είδους αγαθού ή υπηρεσίας σχετικές με τα οπτικά, ακουστικά, οπτικοακουστικά μέσα μαζικής επικοινωνίας και γενικά ασκεί κάθε δραστηριότητα που συντελεί στην εκπλήρωση του σκοπού της ΕΡΤ ΑΕ. »

Το άρθρο 16, παράγραφος 1, ορίζει:

« Απαγορεύεται σε κάθε νομικό ή φυσικό πρόσωπο κάθε είδους εκπομπή για την οποία, σύμφωνα με το άρθρο 2, έχει αποκλειστικό προνόμιο και δικαίωμα η ΕΡΤ ΑΕ χωρίς την άδεια του άρθρου 2. »

Ο νόμος 1730/1987 προβλέπει, ωστόσο, μία εξαίρεση στην απαγόρευση αυτή: το διοικητικό συμβούλιο της ΕΡΤ μπορεί να χορηγεί άδεια για εγκατάσταση εσωτερικών, ενσύρματων ή καλωδιακών, κυκλωμάτων ραδιοφωνίας και τηλεόρασης τοπικής εμβέλειας. Η άδεια χορηγείται όμως μόνο για τη λήψη ήχου και εικόνας. Οι προϋποθέσεις και προδιαγραφές για τη χορήγηση των σχετικών αδειών, καθώς και ορισμένοι όροι σχετικοί με τη λειτουργία των εν λόγω κυκλωμάτων, θα καθοριστούν με προεδρικό διάταγμα.

Κατά το ίδιο άρθρο 16, όποιος παραβιάζει τις διατάξεις της παραγράφου 1 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Με την καταδικαστική απόφαση διατάσσεται και η δήμευση υπέρ της ΕΡΤ ΑΕ των μέσων εκπομπής ήχων και εικόνων.

3. Στις 6 Οκτωβρίου 1989 εκδόθηκε ο νόμος 1866/1989, ο οποίος προβλέπει, μεταξύ άλλων, τη δυνατότητα χορηγήσεως, με κοινή απόφαση των Υπουργών Προεδρίας Κυβερνήσεως, Εσωτερικών, Οικονομικών και Μεταφορών και Επικοινωνιών, αδείας ιδρύσεως και λειτουρ-

γίας τηλεοπτικών σταθμών τοπικής εμβέλειας σε ανώνυμες εταιρίες ή οργανισμούς τοπικής αυτοδιοικήσεως.

2. *Ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης*

4. Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς 1989, η Δημοτική Εταιρία Πληροφόρησης (στο εξής: ΔΕΠ) και ο Δήμαρχος Θεσσαλονίκης, Σωτήριος Κούβελας, ίδρυσαν στη Θεσσαλονίκη τηλεοπτικό σταθμό υπό την επωνυμία « TV 100 », που άρχισε την ίδια ημέρα να εκπέμπει.

Κατά της ενεργείας αυτής, η ΕΡΤ ζήτησε, στις 24 Δεκεμβρίου 1988, τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων ενώπιον του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης. Κατά τη διαδικασία αυτή, η ΕΡΤ υποστήριξε ότι η ενέργεια της ΔΕΠ και του Δημάρχου ήταν παράνομη, ως εμπίπτουσα στην κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, του νόμου 1730/1987 έννοια της « εκπομπής » και της « εγκαταστάσεως », και απαγορευόμενη κατά το άρθρο 16, παράγραφος 1, του ίδιου νόμου. Ισχυρίστηκε, εξ άλλου, η ΕΡΤ ότι η εν λόγω ενέργεια της προκαλεί οικονομική βλάβη, ενώ ταυτόχρονα δημιουργεί σημαντικές τεχνικές δυσχέρειες στο σύστημα ραδιοτηλεπικοινωνιών της χώρας και τη λειτουργία της ίδιας.

Οι καθών της κύριας δίκης ζήτησαν την απόρριψη της αίτησης. Υποστήριξαν ότι ο νόμος 1730/1987, και ειδικότερα τα άρθρα 2, παράγραφος 2, και 16, είναι αντίθετα προς το ελληνικό Σύνταγμα, το άρθρο 10 της Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, καθώς και προς τη Συνθήκη ΕΟΚ, και συγκεκριμένα τα άρθρα 59 επ. και 85 επ.

3. *Προδικαστικά ερωτήματα*

5. Κρίνοντας ότι η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξαρτάται από την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου, το Μονομελές Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης αποφάσισε, στις 11 Απριλίου 1989, να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

« 1) Εάν ένας νόμος ο οποίος επιτρέπει εις ένα μόνον τηλεοπτικό φορέα να έχει το τηλεοπτικό μονοπώλιον εφ' όλης της Επικρατείας ενός Κράτους μέλους και να προβαίνει εις τηλεοπτικάς μεταδόσεις πάσης φύσεως είναι σύμφωνος προς τας διατάξεις της Συνθήκης της ΕΟΚ και το παράγωγον δίκαιον (Droit dérivé).

2) Εν καταφατική περιπτώσει, εάν και κατά πόσον παραβιάζεται η εν άρθρω 9 της Συνθήκης ΕΟΚ θεμελιώδης ελευθερία κυκλοφορίας των εμπορευμάτων (la liberté de circulation des marchandises), εν όψει του γεγονότος ότι η ενάσκησις υφ' ενός μόνον φορέως του αποκλειστικού τηλεοπτικού προνομίου συνεπάγεται διά τους λοιπούς πολίτας της Κοινότητος την απαγόρευσιν εξαγωγής, ενοικιάσεως ή διανομής, καθ' οιονδήποτε τρόπον εις το εν λόγω Κράτος μέλος υλικών, ηχητικών αποθεμάτων, φιλμς, ντοκυμανταίρ τηλεοράσεως και λοιπών προϊόντων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν διά την εκπομπήν τηλεοπτικών μηνυμάτων, παρά μόνον προς εξυπηρέτησιν των σκοπών του εν λόγω φορέως, του έχοντος το αποκλειστικόν τηλεοπτικόν προνόμιον, όταν μάλιστα ο εν λόγω φορεύς έχει την διακριτικήν ευχέρειαν επιλογής και προτιμήσεως του εθνικού υλικού και των εθνικών προϊόντων αντί εκείνων των άλλων Κρατών μελών της Κοινότητος.

3) Εάν και κατά πόσον η παραχώρησις εις ένα μόνον φορέα του τηλεοπτικού προνομίου αποτελεί μέτρον ισοδυνάμου αποτελέσματος προς ποσοτικούς περιορισμούς επί των εισαγωγών (mesure d'effet équivalent à des restrictions quantitatives à l'importation) απαγορευόμενον ρητώς υπό της διατάξεως του άρθρου 30 της Συνθήκης της ΕΟΚ.

4) Εάν ήθελε γίνει δεκτόν ότι είναι νόμιμος η παραχώρησις διά νόμου εις ένα μόνον τηλεοπτικόν φορέα του αποκλειστικού τηλεοπτικού προνομίου να προβαίνει εφ' όλης της Επικρατείας ενός Κράτους μέλους εις τηλεοπτικάς μεταδόσεις πάσης φύσεως, ως εμπίπτουσα εις την διάταξιν του άρθρου 36 της Συνθήκης της ΕΟΚ ως έχει ερμηνευθεί παρά του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, δοθέντος ότι η τοιαύτη παραχώρησις ικανοποιεί μίαν επιτακτικήν ανάγκην και εξυπηρετεί σκοπόν δημοσίου συμφέροντος, όπως είναι η οργάνωσις της τηλεοράσεως ως υπηρεσίας χάριν δημοσίου συμφέροντος, εάν και κατά πόσον υπερακοντίζεται ο επιδιωκόμενος ούτος σκοπός, δηλαδή εάν η επίτευξις του σκοπού τούτου, ο οποίος είναι η προστασία του δημοσίου συμφέροντος, γίνεται κατά τον ολιγώτερον επαχθή τρόπο, δι' εκείνου δηλαδή που προσβάλλει ολιγώτερον την ελευθέραν κυκλοφορίαν των εμπορευμάτων.

5) Εάν και κατά πόσον τα αποκλειστικά δικαιώματα, τα οποία παραχωρεί ένα Κράτος μέλος εις μίαν επιχείρησιν (έναν φορέα) εν σχέσει προς τας τηλεοπτικάς μεταδόσεις, και η ενάσκησις των δικαιωμάτων αυτών συμβιβάζονται προς τους κανόνας του ανταγωνισμού των άρθρων 85 εν συνδ. προς 3 στ' της Συνθήκης της ΕΟΚ, όταν η υπό της εν λόγω επιχειρήσεως ενάσκησις ωρισμένων πράξεων, και ενδεικτικώς η υπό της ιδίας μόνον α) μετάδοσις διαφημιστικών μηνυμάτων, β) θέσεως εις κυκλοφορίαν φίλμς, ντοκυμανταίρ και λοιπών τηλεοπτικών έργων παραγομένων εντός της Κοινότητος, γ) επιλογής, κατά την διακριτικήν της ευχέρειαν, κατανομής και μεταδόσεως τηλεοπτικών μηνυμάτων, φιλμς, ντοκυμανταίρ και λοιπών έργων παρεμποδίζει, περιορίζει ή νοθεύει (empêcher, restreindre ou fausser) τον ανταγωνισμόν εις βάρος των κοινοτικών καταναλωτών εις τον τομέα τον οποίον λειτουργεί και εφ' ολοκλήρου της Επικρατείας του Κράτους μέλους, έστω και αν δικαιούται να το πράξη κατά νόμον.

6) Εις την περίπτωσιν κατά την οποίαν το Κράτος μέλος χρησιμοποιεί την επιφορτισμένη με την λειτουργίαν της τηλεοράσεως επιχείρησιν ακόμη και όσον αφορά τας εμπορικάς της δραστηριότητας — ιδιαιτέρως την διαφήμισιν — ως επιχείρησιν επιφορτισμένην με την λειτουργίαν υπηρεσιών γενικού οικονομικού ενδιαφέροντος, εάν και κατά πόσον οι κανόνες του ανταγωνισμού των άρθρων 85 εν συνδ. προς 3 εδ. στ' είναι ασυμβίβαστοι προς την εκτέλεσιν των ανατεθειμένων εις αυτήν έργων.

7) Εάν δύναται να θεωρηθή ότι μία τοιαύτη επιχείρησις εις την οποίαν έχει παραχωρηθεί διά νόμου του Κράτους μέλους το τηλεοπτικό μονοπώλιον να προβαίνει εφ' όλης της Επικρατείας αυτού εις τηλεοπτικάς μεταδόσεις πάσης φύσεως κατέχει δεσπόζουσαν θέσιν εις σημαντικόν τμήμα της Κοινής Αγοράς.

8) Εν καταφατική περιπτώσει, εάν και κατά πόσον αποτελεί κατάχρησιν της δεσποζούσης θέσεώς της η εις βάρος των κοινοτικών καταναλωτών υπ' αυτής επιβολή (ελλείψει παντός ετέρου ανταγωνισμού εις την αγοράν) τιμών μονο-

πωλίου επί των τηλεοπτικών διαφημιστικών εκπομπών και τοιούτων προτιμησιακής, κατά την διακριτικήν της ευχέρειαν, μεταχειρίσεως και η υπ' αυτής ενάσκησις των ως άνω εις το υπ' αριθ. 5 ερώτημα μνημονευομένων και εις εξάλειψιν του ανταγωνισμού αγουσών πράξεων εις τον τομέα εις τον οποίον αύτη λειτουργεί.

9) Εάν και κατά πόσον σήμερον η παραχώρησις διά νόμου εις ένα μόνον τηλεοπτικόν φορέα να έχει το τηλεοπτικόν μονοπώλιον εφ' όλης της Επικρατείας ενός Κράτους μέλους και να προβαίνει εις τηλεοπτικάς μεταδόσεις πάσης φύσεως συμβιβάζεται το μεν προς τον επιδιωκόμενον υπό της Συνθήκης της ΕΟΚ (εισαγωγήν και κατ' άρθρ. 2 αυτής) κοινωνικόν σκοπόν της σταθεράς βελτιώσεως των συνθηκών ζωής των Ευρωπαϊκών λαών και της ταχείας ανόδου του επιπέδου της ζωής των, το δε προς την διάταξιν του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 4ης Νοεμβρίου 1950.

10) Εάν η διά του άρθρου 10 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 4ης Νοεμβρίου 1950 κατοχυρουμένη ελευθερία του εκφράζεσθαι και ο προαναφερθείς κοινωνικός σκοπός της Συνθήκης της ΕΟΚ ο μνημονευόμενος εις την εισαγωγήν και το άρθρον 2 αυτής επιβάλλουν αφ' εαυτών εις τα κράτη μέλη υποχρεώσεις και ποίας, ανεξαρτήτως της ισχύος γραπτών διατάξεων του Κοινοτικού δικαίου. »

Με την απόφαση περί παραπομπής, το Πρωτοδικείο αναφέρεται σε ορισμένες αρχές του κοινοτικού δικαίου, καθώς και στη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου. Οι αμφιβολίες του Πρωτοδικείου για την έναντι του κοινοτικού δικαίου νομιμότητα του μονοπωλίου τηλεοπτικών εκπομπών, το οποίο παρέχεται στην ΕΡΤ με τον νόμο 1730/1987, άπτονται ιδίως των άρθρων της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων και των κανόνων ανταγωνισμού.

4. *Διαδικασία*

6. Η απόφαση περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 16 Αυγούστου 1989.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η εταιρία ΕΡΤ, αιτούσα της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενη από τους Β. Κωστόπουλο, Κ. Καλαβρό και Ν. Παπαγεωργίου, δικηγόρους Αθηνών, το ν.π.ι.δ. ΔΕΠ και ο Σ. Κούβελας, καθών της κύριας δίκης, εκπροσωπούμενοι από τους Α. Βαμβακόπουλο, Α. Παναγόπουλο και Π. Λαδά, δικηγόρους Θεσσαλονίκης, η Κυβέρνηση της Γαλλικής Δημοκρατίας, εκπροσωπούμενη από την Ε. Belliard, αναπληρώτρια διευθύντρια στη Διεύθυνση νομικών υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον G. de Bergues, κύριο αναπληρωτή γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στο ίδιο Υπουργείο, καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους G. Marenco, B. Jansen και M. Κοντού-Durande, μέλη της Νομικής της Υπηρεσίας.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετά από ακρόαση του γενικού εισαγγελέα, το Δικαστήριο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

II — Σύνοψη των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου

7. Οι κατατεθείσες ενώπιον του Δικαστηρίου παρατηρήσεις αφορούν το κατά πόσον ένα μονοπώλιο τηλεοπτικών εκπομπών συμβιβάζεται με: 1) τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων· 2) τις διατάξεις περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών· 3) τους κανόνες ανταγωνισμού· 4) το άρθρο 2 της Συνθήκης· και 5) το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

1. *Η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων*

8. Η *ΕΡΤ* αναφέρεται κατ' αρχάς στην απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1974, υπόθ. 155/73, Sacchi (Rec. 1974, σ. 409), με την οποία το Δικαστήριο δέχτηκε ότι η εκπομπή τηλεοπτικών μηνυμάτων υπάγεται στους κανόνες της Συνθήκης περί παροχής υπηρεσιών. Όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, το Δικαστήριο έκρινε ότι:

« το γεγονός ότι μια επιχείρηση ενός κράτους μέλους έχει την αποκλειστικότητα της τηλεοπτικής διαφήμισης, δεν είναι, καθεαυτό, ασυμβίβαστο προς την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων, στην προώθηση της εμπορίας των οποίων αποσκοπεί η διαφήμιση αυτή. Θα ήταν όμως διαφορετικά, αν γινόταν χρήση του δικαιώματος της αποκλειστικότητας για να ευνοηθούν, μέσα στην Κοινότητα, ορισμένα εμπορικά ρεύματα ή ορισμένοι επιχειρηματίες σε σχέση με άλλους ».

Συναφώς η ΕΡΤ παρατηρεί ότι δεν χρησιμοποιεί το αποκλειστικό της προνόμιο για να ευνοήσει ορισμένα ρεύματα στην αγορά. Αντιθέτως, τα αναγκαία για τις εκπομπές προϊόντα τα προμηθεύεται κατόπιν μειοδοτικού διαγωνισμού, στον οποίο λαμβάνουν μέρος όλες οι ενδιαφερόμενες εταιρίες.

9. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* σημειώνει ότι το άρθρο 9 της Συνθήκης, το οποίο αφορά τις επιβαρύνσεις που επιβάλλονται κατά την εισαγωγή ή λόγω αυτής, ουδόλως εμποδίζει την εκ μέρους κράτους μέλους αποκλειστική παραχώρηση του τηλεοπτικού μονοπωλίου σε έναν φορέα.

10. Σχετικά με τα άρθρα 30 και 36, η Γαλλική Κυβέρνηση παραθέτει τις προαναφερθείσες σκέψεις της απόφασης στην υπόθεση Sacchi. Υπενθυμίζει ότι, στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συναλλαγές που αφορούν κάθε είδους υλικό, υποθέματα ήχου και άλλα προϊόντα που χρησιμεύουν στη μετάδοση τηλεοπτικών μηνυμάτων, υπάγονται στην ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Η Γαλλική Κυβέρνηση προσθέτει ότι, στην απόφαση της 28ης Ιουνίου 1983, υπόθ. 271/81, Mialocq (Συλλογή 1983, σ. 2057), το Δικαστήριο δεν απέκλεισε τη δυνατότητα να ασκεί ένα μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών έμμεση επίδραση στις ανταλλαγές εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών. Κατά το Δικαστήριο, μια επιχείρηση που κατέχει μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών είναι, επομένως, δυνατόν να αντιβαίνει προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, κατά το μέτρο ιδίως που το μονοπώλιο αυτό καταλήγει σε διακρίσεις εις βάρος των εισαγομένων προϊόντων σε σχέση με τα εγχώρια. Στην υπό κρίση περίπτωση, όμως — παρατηρεί η Γαλλική Κυβέρνηση — το Πρωτοδικείο Θεσσαλονίκης δεν παρέχει κανένα τέτοιο στοιχείο.

Η *Επιτροπή* επίσης αναφέρεται στο προαναφερθέν χωρίο της υπόθεσης Sacchi. Απ' αυτήν συνάγει ότι η αποκλειστική παραχώρηση σε έναν φορέα του προνομίου της εκπομπής τηλεοπτικών μηνυμάτων και η απονομή προς τούτο της εξουσίας εισαγωγής των υλικών και προϊόντων που είναι απαραίτητα για τη μετάδοσή τους δεν εμπίπτει, αυτή καθαυτή, στις διατάξεις των άρθρων 30 επ. της Συνθήκης. Κατά την άποψη της Επιτροπής, εφαρμογή των κανόνων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων χωρεί μόνο στην περίπτωση που το μονοπώλιο χρησιμοποιείται άμεσα ή έμμεσα *από το κράτος* για να εισάγει διακρίσεις εις βάρος των εισαγομένων προϊόντων προς όφελος των εγχωρίων. Αν η ενδεχόμενη δυσμενής διάκριση προκύπτει από *ιδία απόφαση της επιχείρησης,* η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι νοητό να γίνεται λόγος για παράβαση του άρθρου 86. Φρονεί ότι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εξετάσει αν η ΕΡΤ ασκεί το μονοπωλιακό της δικαίωμα κατά τρόπο ενέχοντα διάκριση εις βάρος των εισαγομένων προϊόντων.

2. *Ελεύθερη παροχή υπηρεσιών*

11. Η *ΕΡΤ* παρατηρεί ότι, σύμφωνα με τις αποφάσεις του Δικαστηρίου στις υποθέσεις Sacchi, όπ.π., και Debauve (απόφαση της 18ης Μαρτίου 1980, υπόθ. 52/79, Rec. 1980, σ. 833), η εκπομπή και η μετάδοση τηλεοπτικών μηνυμάτων συνιστούν υπηρεσίες κατά την έννοια της Συνθήκης. Η ΕΡΤ σημειώνει, ωστόσο, ότι, στην απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, υπόθ. 352/85, Bond van Adverteerders (Συλλογή 1988, σ. 2085), το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι εθνικές ρυθμίσεις που έχουν αδιακρίτως εφαρμογή στις παροχές υπηρεσιών ανεξαρτήτως της προελεύσεώς τους συμβιβάζονται με το κοινοτικό δίκαιο. Η ΕΡΤ προσθέτει ότι, όπως προκύπτει από τη Συνθήκη και τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν περιορισμούς στην άσκηση ραδιοτηλεοπτικών δραστηριοτήτων για λόγους δημοσίας τάξεως, ασφαλείας, κ.λπ., εφόσον οι περιορισμοί αυτοί δικαιολογούνται από λόγους γενικού συμφέροντος και δεν είναι δυσανάλογοι προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

12. Κατά τη *ΔΕΠ* και τον *Σ. Κούβελα,* το γεγονός ότι, κατά την ελληνική νομοθεσία, ούτε οι ημεδαποί του κράτους αυτού αλλά ούτε και οι αλλοδαποί δύνανται να ασκούν οιασδήποτε μορφής δραστηριότητα παραγωγής, προμηθείας, μεταδόσεως ή αναμεταδόσεως ήχου ή εικόνων στην Ελλάδα συνιστά παράβαση των διατάξεων περί ελεύθερης παροχής των υπηρεσιών. Εξ άλλου, η επιβολή μονοπωλίου στα τηλεοπτικά μέσα, με την απολυτότητα και την τραχύτητα που αυτή γίνεται στην Ελλάδα, δεν δικαιολογείται από λόγους δημοσίου συμφέροντος ή άλλους λόγους αναγνωριζομένους από την έννομη τάξη.

13. Η *Επιτροπή* παρατηρεί ότι η ύπαρξη του μονοπωλίου εκπομπής ασφαλώς εμποδίζει, από τον ίδιο τον ορισμό του, την σύναψη συμβάσεων για την παροχή αδειών συγγραφικών δικαιωμάτων μεταξύ δημιουργών άλλων κρατών και τηλεοπτικών φορέων, οι οποίοι ενδεχομένως θα υφίσταντο αν δεν υπήρχε το μονοπώλιο. Ωστόσο, το όριο αυτό δεν συνιστά αφεαυτού περιορισμό της ελεύθερης παροχής διασυνοριακών υπηρεσιών κατά την έννοια του άρθρου 59 της Συνθήκης. Κατά την Επιτροπή, τέτοιος περιορισμός θα συνέτρεχε, αν η επίδικη επιχείρηση ασκούσε, δυνάμει κρατικού μέτρου, διακρίσεις προς όφελος των έργων εγχώριας παραγωγής.

14. Όσον αφορά την ελεύθερη εγκατάσταση, η Επιτροπή διατείνεται ότι το επίδικο αποκλειστικό δικαίωμα συνεπάγεται εξ ορισμού απαγόρευση εγκαταστάσεως στην Ελλάδα για τους άλλους φορείς, άρα και για επιχειρήσεις άλλων κρατών μελών. Η απαγόρευση όμως αυτή πλήττει τόσο τους ημεδαπούς όσο και τους αλλοδαπούς. Εξ αυτού η Επιτροπή

συνάγει ότι δεν θίγεται κατ' αρχήν η ελευθερία εγκαταστάσεως. Διαφορετικά, βέβαια, θα είχαν τα πράγματα, αν το αποκλειστικό δικαίωμα είχε παραχωρηθεί όχι για λόγους δημοσίου συμφέροντος, που δικαιολογούν τη συγκεντρωτική άσκηση της οικείας δραστηριότητας, αλλά για να προστατευθεί από τον έξωθεν ανταγωνισμό ο φορέας ο οποίος απολαύει του αποκλειστικού δικαιώματος. Κατά την Επιτροπή, το μονοπώλιο της πρωτογενούς εκπομπής φαίνεται να συνιστά την υλοποίηση των σκοπών του άρθρου 15 του Συντάγματος και του άρθρου 2 του νόμου 1730/1987.

15. Τέλος, η Επιτροπή διατυπώνει αμφιβολίες ως προς το δικαιολογημένο της σώρευσης, εκ μέρους της ΕΡΤ, δύο αποκλειστικών δικαιωμάτων, ήτοι της πρωτογενούς εκπομπής και της μετάδοσης προγραμμάτων άλλων κρατών μελών. Είναι αλήθεια ότι ο νόμος 1730/1987 προέβλεψε άδειες για την εγκατάσταση ενσυρμάτων ή καλωδιακών κυκλωμάτων ραδιοφωνίας και τηλεόρασης με σκοπό τη λήψη ήχου και εικόνας. Απ' ό,τι γνωρίζει η Επιτροπή, το αναγκαίο προς τούτο προεδρικό διάταγμα ουδέποτε εξεδόθη. Όσον αφορά τη μετάδοση προγραμμάτων διά των ερτζιανών κυμάτων, η Επιτροπή επισημαίνει ότι ο νόμος δεν προέβλεψε καμία παρέκκλιση από το μονοπώλιο της ΕΡΤ. Δεν φαίνεται δε να είναι αναγκαίο ένα τέτοιο αποκλειστικό δικαίωμα προς αποφυγή των παρεμβολών· και τούτο διότι υπάρχει η δυνατότητα αυστηρής κατανομής των συχνοτήτων. Η Επιτροπή, αναφερόμενη στην απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1976, υπόθ. 59/75, Manghera (Rec. 1976, σ. 91), καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η σώρευση των μονοπωλίων της πρωτογενούς εκπομπής και της μετάδοσης συνιστά περιορισμό της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και διάκριση απαγορευόμενη από τους σχετικούς με αυτήν κανόνες. Ενώ χάρη στο μονοπώλιό της η ΕΡΤ έχει τη δυνατότητα, αλλά και το συμφέρον, να μεταδίδει δικά της προγράμματα, το ίδιο δικαίωμα δεν διασφαλίζεται και για τα προγράμματα άλλων κρατών μελών.

3. *Οι κανόνες ανταγωνισμού*

16. Η *ΕΡΤ* εκθέτει ότι είναι επιχείρηση κοινής ωφέλειας, με προεξάρχοντα τον δημόσιο χαρακτήρα της. Φρονεί ότι πρέπει να θεωρείται ως επιχείρηση από τις διαλαμβανόμενες στο άρθρο 90, παράγραφος 2, της Συνθήκης, έτσι ώστε να ατονούν οι ειδικοί κανόνες του άρθρου 86. Κατά την άποψή της, υπόκειται στους κανόνες ανταγωνισμού μόνο κατά το μέτρο που η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής της.

17. Επικουρικώς, η ΕΡΤ διατυπώνει ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με τα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης.

Όσον αφορά το άρθρο 85, διατείνεται ότι ουδέποτε χρησιμοποίησε εναρμονισμένες πρακτικές που εμποδίζουν, περιορίζουν ή νοθεύουν τον ανταγωνισμό εις βάρος των καταναλωτών.

Όσον αφορά το άρθρο 86, παρατηρεί ότι δεν υφίσταται, από πλευράς της, καμία καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης εντός της κοινής αγοράς ή σημαντικού τμήματός της, δυνάμενη να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα. Κατά την άποψη της ΕΡΤ, το Δικαστήριο πρέπει πρώτα να εξετάσει αν ο χώρος της ελληνικής επικράτειας καταλαμβάνει σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς.

Αναφερόμενη στην ενδεικτική απαρίθμηση των πρακτικών που απαγορεύονται με το άρθρο 86, η ΕΡΤ υποστηρίζει ότι καμιά από τις πρακτικές αυτές δεν υφίσταται: οι πελάτες της επιχείρησης δεν καταβάλλουν υπερβολικά υψηλές τιμές· η ΕΡΤ δεν επιβάλλει υπερβολικά

χαμηλές τιμές στους προμηθευτές· έρχεται σε ελεύθερες διαπραγματεύσεις με σωματεία κλάδων εργαζομένων και συνάπτει μαζί τους συμβάσεις-πλαίσια· η ΕΡΤ κατά κανένα τρόπο δεν περιορίζει την παραγωγή, τη διάθεση ή την τεχνολογική ανάπτυξη επί ζημία των καταναλωτών· εξ αιτίας του δημόσιου χαρακτήρα της και της άμεσης εποπτείας της από την Κυβέρνηση, η ΕΡΤ δεν έχει καμιά δυνατότητα να εφαρμόζει έναντι των εμπορικώς αντισυμβαλλομένων της άνισους όρους επί ισοδυνάμων παροχών ή να εξαρτά τη σύναψη συμβάσεων από την εκ μέρους των αντισυμβαλλομένων αποδοχή προσθέτων παροχών που δεν έχουν σχέση με το αντικείμενο των συμβάσεων αυτών.

18. Η *ΔΕΠ* και ο *Σ. Κούβελας* διατείνονται ότι τα αποκλειστικά δικαιώματα της ΕΡΤ έχουν ως σκοπό και ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση και τη νόθευση του ανταγωνισμού. Φρονούν ότι το προνόμιο της ΕΡΤ ουδόλως προσβάλλεται από τη χρήση μιας τηλεοπτικής συχνότητας, την οποία καταλαμβάνει ο σταθμός τους. Επισημαίνουν ότι στην Ελλάδα διατίθενται 49 δίαυλοι μεταδόσεως τηλεοπτικού μηνύματος. Η ΕΡΤ χρησιμοποιεί επί του παρόντος τέσσερις στη Θεσσαλονίκη. Το γεγονός δε ότι οι καθών χρησιμοποιούν μία συχνότητα ουδόλως εμποδίζει την ΕΡΤ να ασκήσει την αποστολή της στις λοιπές διαθέσιμες συχνότητες. Η ΔΕΠ και ο Σ. Κούβελας συμπεραίνουν ότι, πειρώμενη να απαγορεύσει κάθε μορφής τηλεοπτική δραστηριότητα εντός του ελληνικού χώρου σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, η ΕΡΤ καταχράται της δεσπόζουσας θέσεως που της εξασφαλίζει το προνόμιό της.

19. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* παρατηρεί ότι η παραχώρηση σε έναν μόνο φορέα του τηλεοπτικού μονοπωλίου στο έδαφος κράτους μέλους εξ ορισμού δεν εμπίπτει στο άρθρο 85 της Συνθήκης, το οποίο αφορά συμφωνίες μεταξύ πλειόνων επιχειρήσεων. Από κανένα άλλωστε στοιχείο της απόφασης περί παραπομπής δεν συνάγεται ότι υπάρχει σύμπραξη μεταξύ της ελληνικής επιχείρησης και κάποιου άλλου τηλεοπτικού φορέα.

Όσον αφορά το άρθρο 86 της Συνθήκης, η κυβέρνηση παραπέμπει στην απόφαση στην υπόθεση Sacchi, με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι:

« τίποτε στη Συνθήκη δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη, για λόγους δημοσίου συμφέροντος μη οικονομικής φύσεως, να εξαιρούν τις ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, συμπεριλαμβανομένων των εκπομπών μέσω καλωδίου, από τον ελεύθερο ανταγωνισμό,παραχωρώντας το αποκλειστικό δικαίωμα της πραγματοποιήσεώς τους σε ένα η περισσότερα ιδρύματα.

Εν τούτοις, τα ιδρύματα αυτά, για την εκπλήρωση της αποστολής τους, εξακολουθούν να υπόκεινται στις απαγορεύσεις των διακρίσεων και υπάγονται, κατά το μέτρο που η αποστολή τους αυτή περιλαμβάνει δραστηριότητες οικονομικής φύσεως, στις διατάξεις του άρθρου 90, σχετικά με τις δημόσιες επιχειρήσεις και τις επιχειρήσεις στις οποίες τα κράτη χορηγούν ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα ».

Εξ αυτού η Γαλλική Κυβέρνηση συμπεραίνει ότι η ύπαρξη μονοπωλίου υπέρ μιας επιχειρήσεως, στην οποία το κράτος έχει χορηγήσει αποκλειστικά δικαιώματα, δεν είναι, αυτή καθαυτή, ασυμβίβαστη προς το άρθρο 86. Παρατηρεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, στον εθνικό δικαστή εναπόκειται να διαπιστώσει αν η συμπεριφορά της επιχειρήσεως ενδέχεται να είναι καταχρηστική. Η Γαλλική Κυβέρνηση σημειώνει επίσης ότι, όπως έχει δεχθεί το Δικαστήριο, πρέπει να ληφθεί υπόψη και το άρθρο 90, παράγραφος 2, κατά το οποίο οι επιχειρήσεις που είναι επιφορτισμένες με τη διαχείριση υπηρεσιών γενικού οικονομικού συμφέροντος υπόκεινται στους κανόνες της Συνθήκης, κατά το μέτρο που αυτό δεν είναι ασυμβίβαστο με την άσκηση της αποστολής τους.

20. Η *Επιτροπή* παρατηρεί, προεισαγωγικώς, ότι τα άρθρα 85 και 86 αφορούν τη συμπεριφορά επιχειρήσεων. Στην υπό κρίση περίπτωση, η δημιουργία μονοπωλίου για τις εκπομπές και τις μεταδόσεις στον τομέα της τηλεόρασης προέρχεται από το κράτος. Συναφώς, η Επιτροπή επισημαίνει ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 5 της Συνθήκης υποχρεώνει τα κράτη μέλη να μη λαμβάνουν ούτε να διατηρούν σε ισχύ μέτρα που είναι δυνατόν να αναιρούν την πρακτική αποτελεσματικότητα των κανόνων του ανταγωνισμού. Είναι, επομένως, αντίθετο προς την υποχρέωση αυτή ένα κράτος να επιβάλλει ή να ενθαρρύνει την καταχρηστική συμπεριφορά, όπως είναι παραδείγματος χάρη η επιβολή υπερβολικών τιμών, εκ μέρους μιας επιχείρησης που κατέχει δεσπόζουσα θέση. Η Επιτροπή ωστόσο φρονεί ότι, στην παρούσα υπόθεση, από κανένα πραγματικό στοιχείο δεν προκύπτει ότι η ΕΡΤ εφαρμόζει υπερβολικές τιμές ή ότι οι δημόσιες αρχές αναμειγνύονται στη διαμόρφωση αυτού του επιπέδου τιμών. Τονίζει ότι η δημιουργία μονοπωλίου και, εξ αυτού, δεσπόζουσας θέσης δεν συνιστά, αυτή καθαυτή, και κατάχρηση αυτής. Κατά συνέπεια, ένα τέτοιο κρατικό μέτρο δεν είναι, γι' αυτό και μόνο τον λόγο, αντίθετο προς το άρθρο 5 σε συνδυασμό προς το άρθρο 86 της Συνθήκης.

21. Η Επιτροπή αναφέρεται στη συνέχεια στο άρθρο 90 της Συνθήκης. Κατά την άποψή της, η ΕΡΤ εμπίπτει στο άρθρο αυτό, διότι αποτελεί δημόσια επιχείρηση, στην οποία το κράτος έχει χορηγήσει ειδικά ή αποκλειστικά δικαιώματα. Η Επιτροπή διατείνεται σχετικώς ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 90, παράγραφος 1, δεν εμποδίζει την ίδρυση μονοπωλίου στον τομέα της τηλεόρασης· και τούτο διότι ένα τέτοιο μέτρο δικαιολογείται από λόγους γενικού συμφέροντος μη οικονομικού χαρακτήρα. Η Επιτροπή παρατηρεί ότι το ίδιο άρθρο υποχρεώνει το οικείο κράτος μέλος να διασφαλίζει την τήρηση των άλλων διατάξεων της Συνθήκης. Κατά την άποψή της, η εκ μέρους των κρατών μελών τήρηση των διατάξεων του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό προς το άρθρο 86, συνεπάγεται την απαγόρευση σώρευσης αποκλειστικών δικαιωμάτων, ήτοι της πρωτογενούς εκπομπής και της μετάδοσης. Μια τέτοια σώρευση περικλείει, κατά την Επιτροπή, συμφέροντα που αλληλοσυγκρούονται στο πλαίσιο μιας και μοναδικής επιχείρησης, η οποία, από τη φύση των πραγμάτων, θα οδηγηθεί να παραμελήσει τη μία από τις δραστηριότητες που έχει αναλάβει προς όφελος της άλλης. Αυτό ισοδυναμεί με περιορισμό της παραγωγής, κατά την έννοια του άρθρου 86, στοιχείο β. Η Επιτροπή επισημαίνει σχετικώς ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει, η ΕΡΤ απέφυγε, από την ίδρυσή της το 1975 μέχρι τον Οκτώβριο 1988, να μεταδίδει τα προγράμματα των άλλων κρατών μελών. Αυτό, κατά την άποψή της, σημαίνει ότι ο Έλληνας νομοθέτης δημιούργησε μια σύγκρουση συμφερόντων στο πλαίσιο της ΕΡΤ, η οποία είναι αναγκασμένη να δώσει την προτεραιότητα σε μία από τις δραστηριότητες αυτές εις βάρος της άλλης και εκμεταλλεύεται έτσι καταχρηστικά τη δεσπόζουσα θέση της. Πράγματι, μπορεί να προβαίνει στις επιλογές της χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα ρεύματα της αγοράς, που είναι ανύπαρκτα.

Η Επιτροπή εξετάζει, τέλος, το ζήτημα αν η εκ μέρους του Ελληνικού Κράτους παράβαση του άρθρου 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό προς το άρθρο 86, μπορεί να δικαιολογηθεί με βάση το άρθρο 90, παράγραφος 2. Ενώ η Επιτροπή δέχεται ότι η εκπομπή και μετάδοση τηλεοπτικών προγραμμάτων μπορούν να θεωρηθούν ως υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος, δεν κρίνει δικαιολογημένη τη σώρευση των δύο αυτών μονοπωλίων στο πλαίσιο μιας μοναδικής επιχείρησης.

4. *Το άρθρο 2 της Συνθήκης*

22. Κατά τη *Γαλλική Κυβέρνηση,* από το γεγονός ότι η παραχώρηση του τηλεοπτικού μονοπωλίου στο έδαφος κράτους μέλους συμβιβάζεται προς τα άρθρα 30 έως 36 και 85 έως 90 της Συνθήκης έπεται ότι το αποκλει-

στικό αυτό δικαίωμα δεν αντιβαίνει προς το άρθρο 2.

Η Γαλλική Κυβέρνηση προσθέτει ότι, όταν ένα κράτος μέλος θεσπίζει νομοθεσία του είδους του επίδικου ελληνικού νόμου, υποχρεούται να τηρεί, πέραν του άρθρου 2 της Συνθήκης, και τις αρχές που κατοχυρώνει η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Πάντως, η ελληνική νομοθεσία, αυτή καθαυτή, της φαίνεται απολύτως σύμφωνη προς το άρθρο 10 της Σύμβασης.

23. Η *Επιτροπή* διατείνεται ότι το προοίμιο και το άρθρο 2 της Συνθήκης συνιστούν γενικές υποχρεώσεις που η Κοινότητα οφείλει να λαμβάνει υπόψη κατά τη λήψη μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο. Εν όψει όμως του γενικού τους χαρακτήρα, δεν μπορούν να ερμηνευθούν κατά τρόπο που να επιβάλλουν στα κράτη μέλη συγκεκριμένη υποχρέωση, όπως αυτή της κατάργησης μονοπωλίου.

5. *Το άρθρο 10 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης διά την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου*

24. Κατά την *ΕΡΤ*, στο πλαίσιο του άρθρου 10 της Σύμβασης, ο εθνικός νομοθέτης είναι ελεύθερος να επιλέξει το οργανωτικό σχήμα που κρίνει κατάλληλο και το οποίο μπορεί να να έχει είτε τη μορφή κρατικού μονοπωλίου είτε τη μορφή αμιγώς ιδιωτικής ραδιοτηλεόρασης, εφόσον βέβαια πληρούνται οι προϋποθέσεις χορηγήσεως των σχετικών αδειών. Η ΕΡΤ, εξ άλλου, διατείνεται ότι το δικαίωμα που κατοχυρώνεται με το άρθρο 10 είναι αποθετικό. Έγκειται σε αμυντική ελευθερία και όχι σε αξίωση παροχής. Κατά την άποψη της ΕΡΤ, δεν περιλαμβάνει, επομένως, την αξίωση του ατόμου να του παρασχεθεί ραδιοτηλεοπτικός χρόνος.

Η ΕΡΤ υποστηρίζει, στη συνέχεια, ότι το άρθρο 10 της Σύμβασης δεν μπορεί να τεθεί προς ερμηνεία στο Δικαστήριο. Σχετικώς, η ΕΡΤ παραπέμπει στην απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1985, συνεκδ. υποθ. 60 και 61/84, Cinéthèque (Συλλογή 1985, σ. 2605), όπου αυτό έκρινε ότι:

« Το Δικαστήριο έχει μεν την υποχρέωση να εξασφαλίζει το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων στη σφαίρα εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου, δεν έχει όμως την αρμοδιότητα να εξετάζει αν συμφωνούν με την ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών οι εθνικοί νόμοι, οι οποίοι ανήκουν στη σφαίρα που εναπόκειται στην κρίση του εθνικού νομοθέτη. »

Κατά την ΕΡΤ, ο επίδικος ελληνικός νόμος εναπόκειται ακριβώς στην κρίση του εθνικού νομοθέτη.

25. Η *ΔΕΠ* και ο *Σ. Κούβελας* υποστηρίζουν ότι ο νόμος 1730/1987 έρχεται σε ευθεία αντίθεση προς το άρθρο 10 της Σύμβασης, καθώς και προς τα άρθρα 59 επ., 85, 86 και 90 επ. της Συνθήκης. Κατά την άποψή τους, κατά την ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το πνεύμα των διατάξεων της Σύμβασης. Υπ' αυτό το πρίσμα, το απόλυτο μονοπώλιο της ΕΡΤ δεν μπορεί να δικαιολογηθεί διά της εφαρμογής των επιτρεπομένων στο κοινοτικό δίκαιο παρεκκλίσεων.

26. Η *Γαλλική Κυβέρνηση* φρονεί, παραπέμποντας στην απόφαση στην υπόθεση Cinéthèque, ότι δεν είναι έργο του Δικαστηρίου να ελέγχει αν οι εθνικές νομοθεσίες είναι σύμφωνες προς το άρθρο 10 της Σύμβασης.

27. Η *Επιτροπή* επίσης ισχυρίζεται ότι, όπως προκύπτει από την υπόθεση Cinéthèque, η συμφωνία ή μη εθνικής νομοθεσίας προς τη Σύμβαση δεν αποτελεί θέμα ερμηνείας κοινοτικού δικαίου.

6. *Οι προτεινόμενες από την Επιτροπή απαντήσεις στα προδικαστικά ερωτήματα*

28. Βάσει των παρατηρήσεων που ανέπτυξε, η Επιτροπή προτείνει στο Δικαστήριο να απαντήσει στα ερωτήματα του Μονομελούς Πρωτοδικείου Θεσσαλονίκης ως εξής:

« 1) Ένας νόμος ο οποίος επιτρέπει σε έναν μόνο τηλεοπτικό φορέα να κατέχει το μονοπώλιο σε ολόκληρη της Επικράτεια Κράτους μέλους και να προβαίνει σε τηλεοπτικές μεταδόσεις πάσης φύσεως δεν είναι αυτός καθεαυτός ασυμβίβαστος με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων και των υπηρεσιών που απαιτούνται από την εν λόγω επιχείρηση για την άσκηση της δραστηριότητάς της. Το αντίθετο θα ίσχυε αν, μέσω κρατικού μέτρου, το αποκλειστικό δικαίωμα είχε χρησιμοποιηθεί για να ευνοούνται εθνικά προϊόντα ή υπηρεσίες έναντι των προϊόντων ή υπηρεσιών των άλλων Κρατών μελών.

2) Ένας νόμος ο οποίος παρουσιάζει τα χαρακτηριστικά που αναφέρονται στο σημείο 1 είναι ασυμβίβαστος με το άρθρο 59 της Συνθήκης, εφόσον το μονοπώλιο εκπομπής τηλεοπτικών προγραμμάτων ανατίθεται στο ίδιο πρόσωπο που κατέχει το μονοπώλιο μετάδοσης τηλεοπτικών προγραμμάτων προελεύσεως άλλων Κρατών μελών. Ένας τέτοιος νόμος είναι επίσης ασυμβίβαστος με το άρθρο 90, παράγραφος 1, σε συνδυασμό με το άρθρο 86, όταν η επιχείρηση που κατέχει το μονοπώλιο κατέχει δεσπόζουσα θέση σε σημαντικό μέρος της κοινής αγοράς.

3) Οι διατάξεις του προοιμίου και του άρθρου 2 της Συνθήκης δεν δημιουργούν συγκεκριμένη υποχρέωση για την τήρησή τους εκ μέρους των Κρατών μελών.

4) Το συμβιβάσιμο της νομοθεσίας Κράτους μέλους προς τις διατάξεις της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν εγείρει θέμα ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου. »

P. J. G. Kapteyn
εισηγητής δικαστής